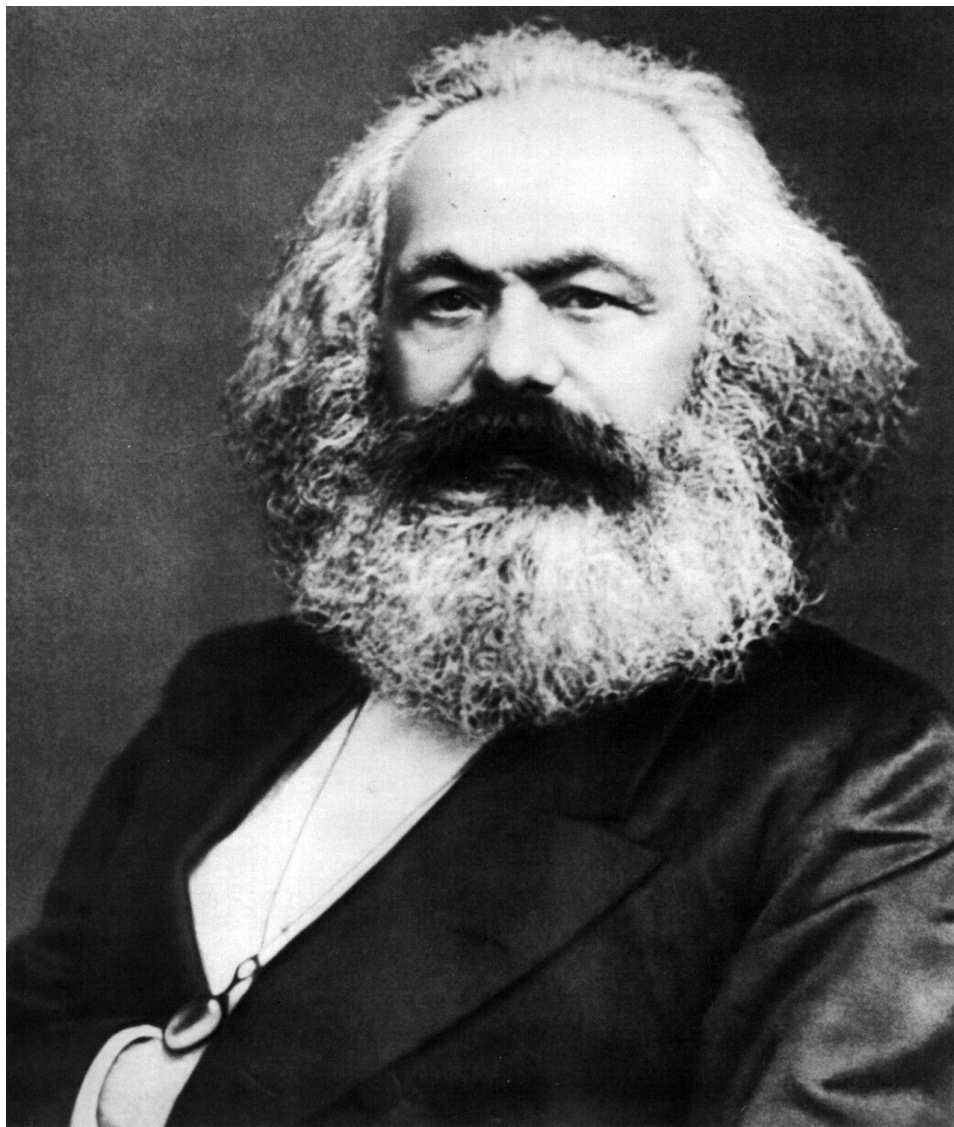

MARXISMUS

Politický extremismu a radikalismus - 31. 10. 2016

Vendula Divišová

Karl Marx
(1818-1883):
hlavní životní
milníky

Friedrich
Engels (1820-
1895)

marxismus jako myšlenkový systém

- spíše návod k jednání, kritická teorie společnosti
- jako ucelenější myšlenkový systém až po Marxově smrti (1883)
- **klasický** marxismus
- **ortodoxní** marxismus
- **moderní** marxismus

kořeny marxismu

- 1848 - Karl Marx a Friedrich Engels vydávají **Komunistický manifest**

kořeny marxismu

- filozofie - německý idealismus - Hegel, Kant
- ekonomické a politické teorie - britské ekonomické myšlení 19. století (Smith, Ricardo)
- teorie revoluce - francouzské revolucionářské myšlení

filosofické kořeny marxismu

- G.W.F. HEGEL (1770-1831)
- historie jako pokrok, nutné pochopit celek
- skutečné jsou pouze ideje - nedokonalé
- existence nejvyšší, absolutní idey
- pokroku je možné dosáhnout jen skrze rozpory
- dialektika jako teze - antiteze - syntéza

filosofické kořeny marxismu

- 3 zákony dialektiky
- Marx a Engels všechny přejímají - to činí marxismus vědeckým
 1. Zákon přetvoření kvantity v kvalitu (revoluce)
 2. Zákon jednoty protikladů (kapitalisté nemohou existovat bez dělnické třídy)
 3. Zákon negace negace (prvotní komunismus → otrokářská společnost → feudalismus → kapitalismus → socialismus)
- Marx „staví Hegela na hlavu“ - dialektiku převádí do materiální roviny = dialektický materialismus
- fyzická a sociální realita determinují naše přemýšlení o světě (svět utváří ideje - ne naopak!)

dialektický materialismus

- výrobní síly (práce, dovednosti, nástroje, stroje...)
- výrobní vztahy (vlastníci výrobních sil x dělníci)
- třídní rozpory (antagonismy) - *historie společnosti je historií třídních bojů*
- základna - výrobní síly a výrobní vztahy
- nadstavba - náboženství, zákony, zvyky
- k přechodu mezi typy společnosti dochází, když změna ve výrobních silách neodpovídá změně ve výrobních vztazích
- dochází ke zhroucení staré nadstavby

ekonomické kořeny marxismu

- činí marxismus vědeckým
- klasické britské ekonomické myšlení
- ideje komodity a hodnoty
- komodita - užitková a směnná hodnota
- problém zisku - musí vyplynout z aktu výroby - lidská pracovní síla
- to nutně vede k vykořisťování
- teorie nadhodnoty (absolutní x relativní)
- kapitalismus tak obsahuje rozpor - neustálá snaha zvýšit efektivitu i objem výroby - to nakonec nutně povede ke snížení míry nadhodnoty

třídní vědomí a odcizení

- třídní vědomí dělníků - 2 faktory
 - objektivní realita - masa dělníků ve stejné pozici vykořisťování
 - subjektivní uvědomění si této pozice
- se vznikem třídního vědomí si uvědomí odcizení (od výsledků vlastní práce, od ostatních lidí, od sebe samého)
- fetišismus a pojmání sebe i ostatních jako prostředků k vlastním cílům
- soukromé vlastnictví věcí, peníze

vznik socialismu

- uvědomění si vlastního odcizení a vykořisťování - proces přeměny ve stranu pro sebe
- zrod komunistické strany, která dělníky povede revolucí
- vznik komunistické společnosti - zprvu „diktatura proletariátu“
- ta následně odumře - vznik pravého socialismu
- „každý podle svých schopností, každému podle jeho potřeb“

s čím Marx nepočítal

- růst střední třídy
- akciové společnosti - lidé se tak stávají spoluvlastníky
- kolektivizace dělníků - odbory - cílem není svrhnout kapitalismus
- nárůst popularity idejí „státu blahobytu“

internacionály

- Komunistický manifest vypracován pro Komunistickou ligu - ta chce revoluci hned
- dle Marxe ještě nepřišla vhodná doba
- internacionalista - revoluce bude buď mezinárodní, nebo vůbec
- 1862 - setkání britských a francouzských dělníků
- vznik I. internacionály
- 1871 - Pařížská komuna
- 1876 - rozpad Internacionály - na to měl vliv i Marx - bojí se vlivu Bakunina

internacionály

- 1889 - 2 kongresy (marxisté i nemarxisté) - nakonec se dávají dohromady - vznik II. internacionály
- flexibilita - spojují je jen základní marx. principy
- nakonec získává podporu Marxe
- ale kontext nehraje marxismu do karet
- nárůst podpory SocDem
- revoluce se stává spíše teoretickým tématem
- důraz na praktické cíle
- neshody mezi praktickými reformisty a revolucionáři
- 1923 - rozpuštěna v Hamburku

marxismus a Rusko

- 19. století - rolníci vnímáni jako revoluční síla
- x Georgij Plechanov - důraz na průmyslový proletariát
- rychlý růst kapitalismu i podpory marxismu
- březen 1919 - Lenin zakládá III. internacionálu
- Ruská sociálně-demokratická strana pracujících a dokument „Co má být učiněno“
- rozpad na dvě frakce: bolševici x menševici
- 1917 - revoluce - bolševici získávají moc - vznik Komunistické strany

Trockého permanentní revoluce

- ve straně také třetí frakce kolem Lva Trockého
- odmítá spolupráci s buržoazií
- klíčová skupina - městský proletariát
- idea permanentní revoluce - revoluce může proběhnout jen souběžně s revolucemi v dalších rozvinutých průmyslových zemích
- s tím nesouhlasí J.V. Stalin
- Trockij zavražděn

Leninův revoluční marxismus

- nutnost marxismus přizpůsobit místním podmínkám - „marxismus-leninismus“
- kapitalismus dospěl do nové fáze: imperialismus
- ten povede k válce, poslední fáze - nutná revoluce
- 1905 - spontánní revoluce - rozprášena
- 1917 - 2 revoluce
- 25. října 1917 - bolševici se ujímají moci
- Komunistická strana se ujímá role „avantgardy proletariátu“
- spíše diktatura strany, než proletariátu

Stalinova diktatura

- 1924 - Lenin umírá, boj o moc ve straně
- Stalin se dostává do čela a začíná odstraňovat svoje oponenty
- politika „socialismu v jedné zemi“
- teror, kolektivizace, masivní industrializace
- zákaz náboženství → kult osobnosti
- státní kapitalismus

marxismus ve 3. světě

- silně nacionalistické revoluce, kult osobnosti
- následují ortodoxní ruský vzor
- 1949 Mao Ce-tung
- 1954 Ho Či Min
- 1959 Fidel Castro
- Čína - úspěch rolníků? → teorie pouze revoluční (x marxistická)

pád marxismu a jeho revize

- klasická marxistická teorie selhala
- predikované revoluce v průmyslových zemích se neodehrály
- přílišný ekonomický determinismus - industriální proletariát jako jediná ekonomická síla
- střední třídy zbohatly
- revize marxismu - ze strany teoretiků + ze strany lidí fungujících uvnitř strany

Antonio Gramsci a hegemonie

- Antonio Gramsci (1891-1937)
- koncept hegemonie - cílem vysvětlit, proč se dělníci nemusí stát revoluční silou, ale namísto toho mohou přijmout ideologii fašismu
- snaha nahradit Marxův ekonomický determinismus
- důraz na nadstavbu (kultura, ideje)
- třídní boj se odehrává skrze ideologii
- hegemonie - cílem přetavit ideologii v kulturu, světonázor - role masmédií
- otázka existence alternativního světonázoru přijímaného co nejvíce marginalizovanými skupinami

Frankfurtská škola a kritická teorie (neo- marxismus)

- vznik 1923, Frankfurt - následně emigrace do NY
- T.W. Adorno, Walter Benjamin, Herbert Marcuse, Max Horkheimer, Jürgen Habermas
- teorie musí reflektovat zkušenosti ve světě - kritická teorie
- povaha lidského vědomí není řízena pouze materiálními podmínkami x kultura, ideologie
- moc médií vytvářet světové ideologie
- kritická teorie má napomoci vytvořit revoluční akci

Frankfurtská škola - hlavní postavy

post- marxismus

- Ernesto Laclau a Chantal Mouffe
- 1985 - „Hegemony and Socialist Strategy: Towards a Radical Democratic Politics“
- vliv postmodernismu, snaha najít nový způsob, jak o marxismu hovořit
- vysvětlují, proč marxistické předpovědi selhaly
- pracují s termínem hegemonie
- antagonismy - objevují se nejen skrze třídu x gender, etnicita, sexuální orientace, věk...
- úpadek tříd v industriálním světě
- stát nicméně zůstává nepřítelem
- důraz na lokální skupiny (solidarita)
- konflikt a mocenské vztahy jsou všude

- Marx:
https://www.youtube.com/watch?v=fSQgCy_ilcc
- Gramsci a kulturní hegemonie:
<https://www.youtube.com/watch?v=js8E6C3ZnJo>
<https://www.youtube.com/watch?v=XMSlgrgmmTs>
- koncept „falešného vědomí“:
<https://www.youtube.com/watch?v=l6mJbquNKyY>

